

375/11.07.12 Změna tvorby opravné položky podle § 8 na tvorbu opravné položky podle § 8c

Předkládají: Doc. Ing. Hana Březinová, CSc., auditorka č. osv. 968
Ing. Radek Novotný, daňový poradce ev.č. 2986

1. Úvod

Stále narůstající objem insolvenčních řízení má za důsledek potřebu interpretovat ustanovení právních předpisů, která regulují proces i po daňové stránce. Jedním z otevřených problémů je možnost přechodu tvorby opravné položky podle § 8 zákona č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů (dále jen "zákon o rezervách") na tvorbu opravné položky podle § 8c zákona o rezervách.

2. Vymezení problému

V souladu s § 8 zákona o rezervách může poplatník, při splnění podmínek stanovených v zákoně o rezervách, k pohledávce za dlužníkem, jenž je v insolvenčním řízení, vytvořit daňově účinnou opravnou položku, a to až do výše 100 % rozvahové hodnoty pohledávky.

V souladu s § 8 odst. 3 zákona o rezervách poplatník může, pominou-li důvody pro existenci opravné položky vytvořené podle § 8 zákona o rezervách (anebo se tak poplatník rozhodne), snížit vytvořenou opravnou položku dle § 8 zákona o rezervách na úroveň, která by mohla být vytvořena podle ustanovení § 8a zákona o rezervách. Poplatník pak pokračuje v tvorbě opravné položky podle § 8a zákona o rezervách.

V praxi ovšem mohou nastat situace, kdy poplatník, u kterého pominou důvody pro existenci opravné položky vytvořené podle § 8 zákona o rezervách, nebude chtít pokračovat v tvorbě opravných položek dle § 8a zákona o rezervách, nýbrž by rád pokračoval v tvorbě opravných položek podle § 8c zákona o rezervách. Vzhledem k tomu, že zákon o rezervách tento postup výslovně neupravuje, může být sporné, zda je možné takto postupovat.

3. Relevantní úprava v zákoně o rezervách

V souladu s § 3 odst. 2 zákona o rezervách je poplatník povinen v souvislosti s podáním daňového přiznání prověřit odůvodněnost tvorby opravných položek a jejich skutečný stav porovnat s výší, kterou může poplatník uplatnit podle zákona o rezervách jako daňově účinný náklad. Zároveň je poplatník dle § 8 odst. 2 zákona o rezervách povinen zrušit opravné položky vytvořené podle § 8 zákona o rezervách v případě, kdy insolvenční správce účinně popřel pohledávky, ke kterým byly opravné položky podle § 8 zákona o rezervách vytvořeny. V zákoně vymezených situacích je tedy poplatník nepochybně povinen (nepostupuje-li podle § 8 odst. 3 zákona o rezervách) opravné položky vytvořené podle § 8 zákona o rezervách zrušit.

Podle § 8c zákona o rezervách poplatník může postupovat u nepromlčených pohledávek podle tohoto ustanovení (tj. vytvářet opravné položky při splnění podmínek stanovených v tomto ustanovení), nepostupuje-li u těchto pohledávek podle § 5, § 5a, § 6, § 8, § 8a a § 8b zákona o rezervách. Vzhledem k jazykovému vyjádření podmínky pro postup podle § 8c zákona o rezervách (vedlejší věta v podmiňovacím způsobu v přítomném čase) lze dovozovat, že netvořil-li poplatník

opravné položky dle těchto ustanovení (tj. včetně § 8 zákona o rezervách) v období, za které podává daňové přiznání, může v tomto období tvořit opravné položky podle § 8c zákona o rezervách. Jinými slovy, tvorba opravné položky k pohledávce podle § 8 zákona o rezervách v minulých obdobích není překážkou k tomu, aby poplatník v aktuálním období vytvořil opravnou položku podle § 8c zákona o rezervách.

Výše uvedenou interpretaci ustanovení § 8c zákona o rezervách podporuje i textace ustanovení § 5 odst. 6 zákona o rezervách. V tomto ustanovení totiž zákonodárce dokázal jednoznačně vyjádřit podmínku, že postup podle § 5 odst. 6 zákona o rezervách je možný pouze tehdy, pokud banka nikdy netvořila opravnou položku k pohledávce z úvěru podle § 5 odst. 2 písm. a) zákona o rezervách.⁵ Uvedl-li zákonodárce v ustanovení § 8c zákona o rezervách podmínku jinou, zřejmě se chtěl odchýlit od podmínky uvedené v § 5 odst. 6 zákona o rezervách.

Výše uvedenou interpretaci ustanovení § 8c zákona o rezervách také podporuje důvodová zpráva k zákonu č. 545/2005 Sb., který novelizoval zákon o rezervách. Důvodová zpráva k bodu 4, článku IV (§ 8c) uvádí následující: "*V souvislosti s návrhem daňového řešení pohledávek z úvěrů s hodnotou do 30 000 Kč u bank a finančních institucí možností tvorby opravných položek až do výše 100 % jejich neuhrazené hodnoty se navrhuje obdobná možnost u nepromlčených pohledávek s hodnotou do 30 000 Kč i pro běžné podnikatele. Cílem navrhované úpravy je jednodušeji z hlediska tvorby zákonných opravných položek řešit drobné pohledávky běžných podnikatelů. V těchto případech jsou mnohdy předmětné pohledávky soudně vymáhány pouze z důvodu možnosti vytvářet zákonné opravné položky, což je neekonomické a zbytečně zatěžující jak pro poplatníky, tak pro správce daně. Dále je zamezeno možnosti násobit jednotlivé způsoby vytváření daňově účinných opravných položek." Z podtrženého textu jednoznačně vyplývá, že cílem zákonodárce bylo zamezit současné tvorbě opravných položek podle více ustanovení zákona o rezervách. Pokud však poplatník opravné položky vytvořené podle § 8 zákona o rezervách zrušil, nic nebrání tomu, aby vytvořil opravné položky podle § 8c zákona o rezervách.*

4. Závěr

Poplatník, který v minulých obdobích, za které se podává daňové přiznání, vytvářel opravné položky k pohledávkám podle § 8 zákona o rezervách, může k těmto pohledávkám vytvářet opravné položky podle § 8c zákona o rezervách. Podmínkou pro takovou tvorbu ovšem je, že poplatník nejpozději v období, za které se podává daňové přiznání a ve kterém poplatník chce vytvářet opravné položky podle § 8c, opravné položky vytvořené podle § 8 zruší.

Stanovisko GFŘ:

Nejprve je nutné vyjasnit věcnou podstatu tvorby daňových OP podle § 8 a § 8c ZoR. Nelze totiž zcela souhlasit s některými tvrzeními uvedenými v předkládaném materiálu.

⁵ Dle autorů tohoto příspěvku se jedná o zřejmě nesprávný odkaz v ustanovení § 5 odst. 6 zákona o rezervách, neboť banka standardně opravné položky k pohledávkám z úvěrů netvoří podle § 5 odst. 2 písm. a), nýbrž podle § 5 odst. 1 písm. a) zákona o rezervách.

Obecně platí, že, pominou-li důvody pro tvorbu či existenci daňových OP, je nezbytné v minulosti vytvořené daňové OP rozpustit ve prospěch nákladů. Předchozí daňový výdaj tak musí být v daném případě následně kompenzován zvýšením výsledku hospodaření. Za „pominutí důvodů“ tvorby daňových OP lze považovat například právní zánik pohledávky. Pokud pominuly důvody, pak další tvorba daňových OP není možná a v minulosti vytvořené daňové OP je nezbytné vždy rozpustit a případně zahájit tvorbu OP podle jiných ustanovení ZoR.

Nelze však souhlasit se zobecněným tvrzením, že „tvorba opravné položky k pohledávce podle § 8 zákona o rezervách v minulých obdobích není překážkou k tomu, aby poplatník v aktuálním období vytvořil opravnou položku podle § 8c zákona o rezervách“. Přesnějším závěrem je, že správce daně posoudí důvody, které podle poplatníka vedly k tvorbě daňových OP podle § 8 ZoR a k následnému rozpuštění takto vytvořených OP. Teprve pokud byla tvorba v minulosti realizována v souladu se zákonem a nedošlo-li v průběhu času ke zpochybnění hodnoty pohledávky nebo nenastaly skutečnosti zpochybňující minulou tvorbu daňových OP, není důvod po rozpuštění daňových OP vytvořených dříve podle § 8 ZoR neumožnit tvorbu podle ustanovení § 8c ZoR. Z uvedeného vyplývá, že tvorba daňových OP podle § 8 ZoR v minulosti nemůže automaticky legalizovat jejich následnou tvorbu dle § 8c ZoR.

Platí, že, pokud pohledávka právně existuje a věřitel je schopen správcem daně tuto skutečnost doložit (tedy dlužník žádným způsobem existenci nebo hodnotu svého závazku nezpochybnil), lze při splnění všech zákonem stanovených podmínek k pohledávce vytvořit daňové OP dle § 8c ZoR. Pokud základ daně poplatníka v minulosti ovlivnila neexistující pohledávka, je nápravu nezbytné zajistit dodatečným daňovým přiznáním a nikoliv tvorbou daňových OP. Pro úplnost je nutné zdůraznit, že nezbytnou podmínkou pro možnost využití ustanovení § 8c ZoR je, že hodnota pohledávky při jejím vzniku nesměla být vyšší než 30 tis. Kč.

„Přechodu“ tvorby podle § 8 ZoR na tvorbu dle § 8c ZoR musí v daném případě vždy předcházet rozpuštění daňových OP vytvořených dříve podle § 8 ZoR. Uvedený postup je nezbytný proto, že jednou z forem řešení insolvence může být také reorganizace, kdy způsobem řešení dotčené pohledávky je i privativní novace původního závazku s tím, že se věřitelé shodnou na ponechání pouze části původní hodnoty dotčených pohledávek a zbývající část hodnoty původních pohledávek prominou. Část prominutím zaniklé pohledávky již není možno dále daňově řešit proto, že v důsledku provedené reorganizace již neexistuje.

Výše uvedený postup nelze použít v případě, že byla existence či výše pohledávky v rámci insolvenčního řízení popřena insolvenčním správcem nebo jinými osobami, kterým zákon právo popřít pohledávku přiznává. Je-li zpochybněním pohledávky limitováno právo na plnění domnělého věřitele v případě nedaňového práva, musí být limitováno i právo neprokázanou pohledávku zahrnout do jeho základu daně – nemá-li věřitel právo na úhradu sporné pohledávky, nemá ani právo zahrnovat její hodnotu do základu daně formou tvorby daňových OP.

Při dodržení výše uvedených podmínek lze se závěrem navrženým předkladatelem souhlasit.